Юридичні науки

УДК 343.163

Лапкін Андрій Васильович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри судоустрою та прокурорської діяльності
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Сальніков Михайло Олегович
студент
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИМОГ ДО ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРОКУРАТУРИ

Анотація. *У статті, на основі аналізу наукових поглядів, міжнародних стандартів та національних вимог, досліджено актуальні питання врегулювання етичної поведінки працівників прокуратури. При цьому особливу увагу автор звертає на стан дотримання працівниками прокуратури України зазначених вимог та випадки їх порушення. Виходячи з чого, зроблено висновок, що крім слідування моральним нормам, закладеним в законі, працівник прокуратури повинен володіти власним, досить значним моральним потенціалом, який дозволять йому не порушувати зазначені норми.*

Ключові слова: *професійна етика, поведінка, працівник прокуратури, міжнародні стандарти, моральні норми.*

Аннотация. *В статье, на основании анализа научных взглядов, международных и национальных требований, исследованы актуальные вопросы урегулирования этического поведения работников прокуратуры. При этом особое внимание автор обращает на состояние соблюдения*

работниками прокуратуры Украины указанных требований и случаи их нарушения. Исходя из чего, сделан вывод, что кроме следования моральным нормам, заложенным в законе, работник прокуратуры должен обладать собственным, весьма значительным нравственным потенциалом, который позволят ему не нарушать указанные нормы.

Ключевые слова: *профессиональная этика, поведение, работник прокуратуры, международные стандарты, моральные нормы.*

Summary. *In the article, on the basis of analysis of scientific views, international standards and national requirements, the urgent issues of the regulation of ethical behavior of prosecutors' staff were researched. In this case, the author pays special attention to the state of observance by the employees of the prosecutor's office of these requirements and the cases of their violation. Based on this, it is concluded that in addition to following the moral norms laid down in the law, the prosecutor's office must have his own, quite significant moral potential that would allow him not to violate these norms.*

Key words: *professional ethics, behavior, prosecutor, international standards, moral norms.*

Постановка проблеми. Суспільство завжди пред'являє високі моральні критерії до людей, які обрали професію, в компетенції якої знаходиться життя і доля людини. Однією з таких є професія прокурора. Професійна діяльність прокурора вимагає значної особистої ініціативи, завзятості, наполегливості, цілеспрямованості. Отримавши посвідчення працівника прокуратури, людина стає представником закону і держави і, відповідно, в своїй діяльності повинна керуватися нормами права, а не особистим уявленням про добро і зло. Однак, разом з тим, діяльність прокуратури різноманітна, вона пов'язана як з роботою державних органів і посадових осіб, так і з охороною законних інтересів та прав громадян.

Так, з одного боку прокурор захищає інтереси суспільства, виступає від імені держави, але він в той же час повинен охороняти і законні інтереси підсудного, його гідність. Тому, поведінка публічного обвинувача і його позиція в цілому повинні спиратися також і на моральні норми та відповідати їм.

Зокрема, А. Ф. Коні писав, що прокурор, «виконуючи свій важкий обов'язок, служить суспільству. Але це служіння тільки тоді буде корисно, коли у нього буде внесена сувора моральна дисципліна і коли інтерес суспільства і людська гідність будуть захищатися з однаковою чуйністю і ретельністю» [1]. Тому, в сучасних умовах великого значення набувають питання врегулювання вимог до етичної поведінки працівників прокуратури, які поряд з нормативним регулюванням правоохоронної діяльності можуть мати значний вплив на ефективність роботи органів прокуратури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику, пов'язану з професійною етикою прокурорів, досліджували ряд вітчизняних науковців: С. Данілін, В. Долежан, П. Каркач, А. Лапкін, І. Марочкін, Є. Попович, О. Толочко, С. Подкопаєв, О. Шандула, О. Шинальський, П. Шумський та інші. У їхніх працях було надано визначення терміну «етика прокурора», проаналізовано основні моральні засади прокурорської діяльності, надано пропозиції стосовно правового регулювання поведінки працівників прокуратури. Однак, мало хто із зазначених науковців вдавався до системного аналізу даного питання.

Мета статті – дослідити, крізь призму наукових поглядів, міжнародних стандартів та національних вимог, актуальні питання врегулювання етичної поведінки працівників прокуратури, при цьому звернути увагу на стан дотримання працівниками прокуратури України зазначених вимог та випадки їх порушення.

Виклад основного матеріалу. Будучи представниками держави, прокурорські працівники повинні всіляко сприяти утвердженню в суспільстві духу законності і справедливості, збереженню і примноженню історичних і культурних традицій України, усвідомлюючи при цьому соціальну значимість прокурорської діяльності та міру відповідальності перед суспільством і державою. Крім того, діяльність прокурора пов'язана з великою кількістю моральних проблем. Так, негідна поведінка прокурорського працівника, як державного службовця, дискредитує не тільки його самого, а й систему органів прокуратури та державу в цілому. Влада і управління не можуть бути ефективними, коли в очах населення органи державної влади викликають недовіру і небажання співпрацювати з ними. При цьому роль регулятора поведінки в усіх випадках виконують цілком конкретні, перевірені практикою і освячені традицією вимоги прокурорської етики.

В теорії етика розглядається як один розділів філософії, предметом вивчення, якої є мораль і моральність [2, с. 54]. На думку, С. Ожегова, моральність - це внутрішня, духовна якість, якою керується людина [3, с. 420]. Б. Разгельдяєв і А. Герасимов розглядають моральність як вчення про добро, його можливості по формуванню духовних і соціальних якостей людини і громадянина, що дозволяють йому забезпечити свої права і свободи, а так само свободи інших осіб [2, с. 53]. Т. Ф. Єфремова під моральністю розуміє: сукупність норм, що визначають поведінку людини, і саму таку поведінку; моральні якості [4].

Що ж стосується визначення поняття правової етики прокурора, то слід зазначити, що у правовій літературі існує незначна кількість таких визначень.

Так, А. В. Лапкін вказує, що етика прокурора – це різновид професійної етики, встановлена корпоративними правилами модель

належної поведінки прокурорів у тих ситуаціях, коли правові приписи не встановлюють для них конкретних правил поведінки, яка відповідає загальноприйнятим нормам моралі, а також кращим суспільним уявленням про прокуратуру та її працівників [5, с. 36].

І. О. Билиця вказує на те, що професійна етика прокурора – це зведення правил етичної поведінки під час здійснення функцій прокуратури у відносинах із пересічними громадянами, суддями, іншими сторонами судового процесу, представниками правоохоронних та інших державних органів та установ, органами місцевого самоврядування, зарубіжними органами прокуратури, об'єднаннями громадян, засобами масової інформації, колегами-прокурорами для підтримання авторитету прокуратури в суспільстві [6, с. 19].

На нашу думку, прокурорська етика - це вид професійної етики, що представляє собою сукупність правил поведінки працівників прокуратури, що забезпечує моральний характер виконуваної ними роботи і позаслужбової поведінки.

Таким чином, професійну етику прокурорів можна розглядати в широкому та вузькому сенсі. У широкому сенсі професійна етика прокурора – це специфічна галузь професійної етики, що стосується моральної свідомості прокурорських працівників та регламентує взаємовідносини прокурора під час здійснення останнім своїх професійних обов'язків, а у вузькому сенсі професійна етика прокурора – це сукупність професійно-етичних принципів, на яких базується прокурорська діяльність, правил, що визначають допустимо можливу поведінку прокурорських працівників як у службовій, так і позаслужбовій обстановці, професійно-етичних знань та характеристик особистості, прокурора.

Будь-яка професійна етика, в тому числі прокурорська, виробляється в процесі вирішення соціальних завдань професії, оскільки норми професійної моралі відіграють важливу роль у системі регулятивного механізму професійної діяльності.

Важливе значення професійної етики прокурора як її окремої галузі полягає в тому, що її основною функцією є регулювання моральних відносин прокурора, що виникають під час здійснення ним своїх професійних обов'язків. Крім цього, вона включає в себе: ставлення прокурорських працівників до суспільства; взаємовідносини всередині прокурорського колективу, тобто взаємовідносини як між самими працівниками, такі між працівником і керівником, та специфічні моральні норми, які притаманні лише прокурорській професії; особливості професійного виховання майбутніх прокурорських кадрів; моральні якості прокурорів, наявність яких забезпечить найкраще виконання професійного обов'язку, професіоналізм працівника прокуратури [6, с. 19-20].

Крім того, важливим аспектом ефективної діяльності будь-якого державного органу є чітка регламентація його діяльності, не є виключенням і органи прокуратури, з огляду на це існує цілий ряд міжнародних та національних стандартів, що закріплюють вимоги до поведінки працівників органів прокуратури.

Так, прийняття професійних кодексів етики в даний час є певним показником моральної зрілості громадян, суспільства, держави в цілому. Кодекс етики прокурорського працівника - це певний результат упорядкування суспільних відносин в діяльності органів прокуратури. Зокрема, у ньому встановлюються морально-моральні установки, керуючись якими прокурор повинен здійснювати покладені на нього обов'язки, а так само дотримуватися положень кодексу в позаслужбовій діяльності.

На міжнародному рівні таким своєрідними «кодексами етики працівника прокуратури» є: Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод і рішення Європейського Суду з прав людини, Керівні принципи ООН щодо ролі прокурорів, прийняті на Восьмому конгресі ООН у 1990 році, Стандарти професійної відповідальності та виклади основних обов'язків і прав прокурорів, ухвалені Міжнародною асоціацією прокурорів у 1999 році, Європейські інструкції з питань етики та поведінки прокурорів (Будапештські принципи), ухвалені Конференцією генеральних прокурорів країн – членів Ради Європи у 2005 році та інші.

Так, одним із перших міжнародних актів, у якому знайшли відображення етичні норми, був Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятий 34-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН 17грудня 1979 року. Згідно із ним, посадові особи із підтримання правопорядку зобов'язані захищати всіх осіб від протиправних актів у відповідності до їх професії (ст. 1 Кодексу) [7, с. 155-159]. Проте цей акт безпосередньо не стосувався прокурорів, а був звернутий до представників різних юридичних професій, які виконують правоохоронні функції.

Більш предметно питання етики прокурорів як осіб, які від імені держави здійснюють кримінальне переслідування, було викладено у Керівних принципах ООН стосовно ролі осіб, які здійснюють судове переслідування, від 1990 р. [8, с. 48-54], які були розроблені спеціально для обвинувачів, мали бути впроваджені у національні законодавства і доведені до відома прокурорів. Так, відповідно до положень Керівних принципів, держави мали забезпечити, щоб особи, які здійснюють кримінальне переслідування, мали відповідну освіту і підготовку, були обізнані про конституційні і нормативні заходи щодо охорони прав обвинувачених і жертв, а також про права людини і основні свободи,

визнані національним і міжнародним правом (ч. «b» п. 2). Від таких осіб вимагається виконувати свої обов'язки відповідно до закону справедливо, послідовно і швидко, поважати і захищати людську гідність і захищати права людини, сприяючи тим самим забезпеченню належного процесу і безперебійного функціонування системи кримінального правосуддя (п. 12 Керівних принципів). При виконанні своїх обов'язків прокурори мають виконувати свої функції неупереджено, уникаючи будь-якої дискримінації (ч. «a» п. 13), захищати державні інтереси і діяти об'єктивно, в тому числі належним чином враховуючи становище жертви (ч. «b» п. 13), зберігати професійну таємницю, якщо тільки виконання їхніх обов'язків та потреби правосуддя не вимагають іншого (ч. «c» п. 13) тощо.

Положення зазначеного документу ООН отримали розвиток на європейському рівні, передусім у Рекомендації R (2000) 19 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи про роль державного обвинувачення в системі кримінального правосуддя (прийнята Комітетом міністрів 6 жовтня 2000 р. на 724-му засіданні заступників міністрів) [9, с. 55-64]. Окрему увагу зазначена Рекомендація приділила питанням прокурорської етики. Так, відповідно до п. 7 державні обвинувачі повинні знати: a) принципи та етичні обов'язки своєї служби; b) конституційні та правові гарантії прав підозрюваного, потерпілого і свідка; c) права і свободи людини, зазначені в Європейській Конвенції з прав людини і основних свобод, особливо права, встановлені ст. ст. 5 і 6 даної Конвенції; d) принципи і практику організації роботи, управління та кадрової політики в юридичному контексті; e) механізми та матеріали, які вносять вклад в узгодженість їх діяльності. Згідно із п. 35 Рекомендації, «держави мають передбачити, щоб при виконанні своїх обов'язків державні обвинувачі були обмежені «кодексом поведінки». Будь-яке порушення такого кодексу повинно призводити до санкції. Здійснення державними

обвинувачами їх обов'язків має бути предметом регулярного внутрішнього контролю».

Крім того, окремим міжнародним документом з питань етики для прокурорів є «Європейські керівні принципи з етики і поведінки для прокурорів» («Будапештські керівні принципи»), прийняті на 6-й конференції Генеральних прокурорів Європи у Будапешті 31 травня 2005 р. [10, с. 70-74]. У документі було встановлено низку керівних принципів, що встановлюють стандарти поведінки та практичної діяльності, виконання яких очікується від усіх прокурорів, які працюють у або від імені органів прокуратури. Серед них: основні обов'язки; основні вимоги до професійної поведінки; особливості професійної поведінки в сфері кримінального судочинства; а також вимоги до поведінки у приватному житті.

До основних обов'язків прокурорів Керівні принципи віднесли такі: в усі часи і при всіх обставинах виконувати свої обов'язки, включаючи обов'язок діяти згідно з відповідними нормами національного і міжнародного права; виконувати свої функції чесно, неупереджено, послідовно і швидко; поважати, захищати і підтримувати людські гідність і права людини; брати до уваги, що вони діють від імені всього суспільства і в публічних інтересах; намагатися підтримувати справедливий баланс між базовими інтересами суспільства та інтересами і правами людини.

Серед основних вимог до професійної поведінки визначалося, що прокурори повинні в усі часи твердо дотримуватися професійних стандартів і в усі часи підтримувати честь і гідність своєї професії; завжди вести себе професійно; в усі часи відповідати найвищим стандартам чесності і піклування; виконувати свої функції на основі оцінки обставин і відповідно до закону, незалежно від можливого негативного впливу; бути завжди добре поінформованими, тренованими і не відставати від значущих

юридичних та соціальних змін; намагатися бути – і докладати до цього зусиль – безсторонніми і стійкими, у тому числі шляхом прийняття і опублікування загальних керівних начал, принципів і критеріїв, якими вони повинні керуватися при індивідуальному і колективному виконанні своїх обов'язків, налагодження, де це необхідно, діалогу і роботи в команді; виконувати свої обов'язки чесно і без страху, вигоди або упередження тощо.

Цілий ряд етичних вимог згадані Керівні принципи встановлюють щодо поведінки прокурорів у приватному житті, зокрема: прокурори не повинні компрометувати своїми вчинками в приватному житті реально існуючі або ті, що побутують у громадській думці, такі достоїнства співробітників органів прокуратури, як чесність, справедливість і неупередженість; прокурори повинні поважати закон і дотримуватися його в усі часи; прокурори повинні вести себе таким чином, щоб підтримувати і зберігати впевненість суспільства в їх професії та інші [11, с. 154-155].

Разом з тим, слід зазначити, що значна кількість наведених стандартів знайшла своє відображення і в національному законодавстві. Так, стаття 19 Закону України «Про прокуратуру» покладає на прокурора зобов'язання «вдосконалювати свій професійний рівень та з цією метою підвищувати кваліфікацію. Періодично проходити підготовку у Національній академії прокуратури України, що має включати вивчення правил прокурорської етики». Крім того він повинен додержуватися правил прокурорської етики, зокрема не допускати поведінки, яка дискредитує його як представника прокуратури та може зашкодити авторитету прокуратури. Крім того, Законом (стаття 32) передбачено, що під час проходження спеціальної підготовки кандидата на посаду прокурора у Національній академії прокуратури України разом з отриманням знань і навичок практичної діяльності на посаді прокурора,

складання процесуальних документів має вивчати правила прокурорської етики [12].

Важливим чинником з питань професійної етики прокурора є Закон України «Про запобігання корупції», де у розділі VI викладені Правила етичної поведінки відповідних суб'єктів. Оскільки, посадові та службові особи органів прокуратури є суб'єктами (п. 1 ч. 1 ст. 3), на яких поширюються дія цього Закону, то відповідно до ст. 38 Закону зазначені особи під час виконання своїх службових повноважень зобов'язані неухильно додержуватися вимог закону та загальновизнаних етичних норм поведінки, бути ввічливими у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими. Посадові та службові особи органів прокуратури відповідно до вимог зазначеного вище Закону діють виключно в інтересах держави, дотримуються політичної нейтральності; виконують свої посадові обов'язки неупереджено, компетентно і ефективно; не розголошують інформацію, якою володіють, та утримуються від виконання незаконних рішень чи доручень [13].

Основним документом, який стосується етики і моралі в діяльності працівників усієї прокурорської системи України, є Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури (далі Кодекс), прийнятий 27 квітня 2017 року [14]. Зазначений нормативно-правовий акт спрямований на запобігання неетичної поведінки і на усунення сумнівів в неналежній прокурорської діяльності. В Україні Кодекс розглядається як засіб оздоровлення морального клімату в системі прокуратури взагалі і в окремих колективах прокуратур. Автори Кодексу вважали, що його положення повинні бути обов'язковими для кожного працівника прокуратури та повинні сприяти сумлінному, якісному та ефективному виконанню покладених на нього професійних обов'язків, зміцненню репутації, підвищенню авторитету, а також зростанню суспільної довіри до

органів прокуратури. Відповідно до цього завданнями Кодексу є: забезпечення ефективного здійснення прокурорами своїх професійних обов'язків на підставі законів, норм моралі та високої культури; запобігання корупції в органах прокуратури; створення умов для розвитку у працівників органів прокуратури загальнолюдських морально-етичних цінностей та формування почуття відданості справі, утвердження законності.

Таким чином, зазначений нормативно-правовий документ визначає основні принципи, моральні норми та правила прокурорської поведінки, якими повинні керуватися працівники прокуратури при виконанні своїх службових обов'язків та поза службою. Кодекс є систематизованим зведенням правил етичної поведінки при здійсненні функцій прокуратури у взаємовідносинах із органами державної влади та органами місцевого самоврядування, з правоохоронними органами, з органами судової влади, з іншими учасниками судочинства, із засобами масової інформації, з громадянами, у колективах прокуратур, у взаємовідносинах керівного складу органів прокуратури з підпорядкованими працівниками, і має на меті підтримання авторитету прокуратури та підняття її іміджу у суспільстві. Крім того, професійна етика регламентує норми поведінки, що безпосередньо стосуються реалізації прокурорами управлінських функцій. Зазначені норми мають бути для всіх прокурорських працівників орієнтиром належної службової та позаслужбової поведінки, що дає їм змогу як неупередженим особистостям демонструвати високу професійну й особисту культуру [15].

Однак, незважаючи навіть на таку досить якісну регламентацію вимог до етичної поведінки працівників прокуратури, наразі прокурори нерідко нехтують такими вимогами, що яскраво підтверджується у звіті Генеральної інспекції за 2018 рік. Так, упродовж вказаного періоду

завершено понад 400 службових розслідувань стосовно працівників прокуратури, у двох третинах з яких вжито заходів спрямованих до притягнення прокурорів до відповідальності. Зокрема, за фактами порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» до органів уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, спрямовано близько 100 повідомлень. За результатами їх розгляду НАЗК та підрозділами НПУ понад 70 протоколів стосовно працівників прокуратури вже направлено до суду. Крім того, стосовно 247 прокурорів до КДКП спрямовано дисциплінарні скарги, за результатами розгляду яких прийнято рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності 118 працівників, у тому числі про звільнення 33 з них з органів прокуратури [16].

КДКП зауважує, що допущення подібної поведінки підриває авторитет самого прокурора, органів прокуратури, так і держави в цілому, тому що прокурори при здійсненні своїх повноважень представляють державу. Такі дії мають своїм наслідком зростання обурення в суспільстві діями органів влади, провокують соціальні конфлікти [17].

На нашу думку така ситуація, перш за все, зумовлена здебільшого рекомендаційним характером вимог до етичної поведінки працівників прокуратури, що призводить до відкритого ігнорування прокурорами таких норм та правил. Крім цього, дотримання етичних вимог значною мірою залежить і від характеру засобів реагування на їх порушення, однак, як показує практика, досить часто прояви неетичної поведінки працівників прокуратури просто замовчуються та прикриваються керівництвом, що в свою чергу породжує відчуття безкарності серед порушників. Тому, для вирішення зазначених проблем потрібно підвищувати рівень правосвідомості прокурорів та при доборі кадрів звертати особливу увагу на особисті морально-етичні принципи кожного кандидата на посаду.

Висновки. Таким чином, застосування норм професійної етики спрямоване на створення сприятливого професійного клімату у прокурорському середовищі, підвищення працездатності працівників прокуратури та рівня їх доброчесності і цим самим допомагає підвищити авторитет прокурорської професії в очах громадськості. Крім того, міжнародні документи в сфері прокурорської етики звертають увагу прокурорів саме на повагу людської гідності, на захист прав та свобод людини, наголошується на важливості чесності, професійності, послідовності та поінформованості прокурорів.

Виходячи з цього, суворо дотримуючись букви і духу закону, прокурор не повинен здійснювати аморальних дій. Однак, крім слідування моральним нормам, закладеним в законі, він повинен володіти власним, досить значним моральним потенціалом, який дозволять йому не порушувати зазначені норми. Зміст цих двох складових, в кінцевому рахунку, і має стати найважливішою гарантією утримання від помилок та правопорушень публічних обвинувачів у ході професійної діяльності.

Література

1. Кони А. Ф. Приемы и задачи прокуратуры : (Из воспоминаний судебного деятеля) : С портр. авт. Пг. : П. П. Сойкин, 1923. 116 с. URL: http://books.e-heritage.ru/book/10080084 (дата звернення: 13.04.2019).
2. Шадрина Е. Роль Кодекса этики прокурорского работника в исполнении прокурором своих обязанностей. Законность. 2013. № 6. С. 52-58.
3. Ожегов С.И. Словарь русского языка. М., 2005. 895 с.

4. Ефремова Т.Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. URL: http://www.efremova.info/ (дата звернення: 13.04.2019).
5. Лапкін А. В. Закон України «Про прокуратуру». Науково-практичний коментар. Х. : Право, 2015. 680 с.
6. Билиця І. О. Професійна етика прокурора як різновид юридичної етики. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2016. № 23. С. 17-20.
7. Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка: Принят Резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН 34/169 от 17.12.1979. Права людини. Збірник документів / укл. В.С. Семенов, О.Н. Ярмиш та ін.. Х. :Ун-т внутр. справ, 1997. С. 155–159.
8. Керівні принципи, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судове переслідування: Прийняті VIII Конгресом ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками, Гавана, Куба, 27 серп. 7 вересн. 1990 р. Правові основи прокурорської діяльності в Україні : науково-практичний посібник / А. В. Лапкін. Х. : Право, 2013. С. 48–54.
9. Про роль державного обвинувачення в системі кримінального правосуддя : Рекомендація R (2000) 19 Комітета Міністрів державам-членам Ради Європи, прийнята 6 жовт. 2000 р. Правові основи прокурорської діяльності в Україні: науково-практичний посібник / А.В. Лапкін. Х. : Право, 2013. С. 55–64.
10. Європейські керівні принципи з етики і поведінки для прокурорів: Будапештські керівні принципи; прийняті на 6-й конф. ген. прокурорів країн Європи 31.05.2005, Будапешт). Правові основи прокурорської діяльності в Україні : науково-практичний посібник / А. В. Лапкін. Х. : Право, 2013. С. 70–74.

11. Шандула О. О. Міжнародні стандарти як основа професійної етики прокурорів України. Часопис Академії адвокатури України. 2015. №4(29). С. 152-156.
12. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 2-3. ст. 12.
13. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. ст.2056.
14. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 27.04.2017 URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001900-17 (дата звернення: 13.04.2019).
15. Алексєєва В. О., Мороз І. В. Міжнародні та національні стандарти у сфері професійної етики прокурора. 2017. URL: https://revolution.allbest.ru/law/00868206_0.html (дата звернення: 13.04.2019).
16. Звіт про роботу Генеральної інспекції // Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/geninsp.html?_m=publications&_t=rec&id=208701 (дата звернення: 13.04.2019).
17. Про накладення дисциплінарного стягнення на прокурора Близнюківського відділу Лозівської місцевої прокуратури Харківської області Ткаченка Олександра Юрійовича: Рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів від 28.02.2018 року № 96дп-18 // Офіційний веб-сайт Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. URL: http://www.kdkp.gov.ua/ua (дата звернення: 13.04.2019).